

FEATURES ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SUPPORT FOR HOUSING CO-OPERATIVES

Kovaleva A. P.

In this article the types and kinds of cooperatives under the current legislation of Ukraine, the features of the legal status and functioning of cooperatives in order to attempt to include HBC then any type and form cooperatives expedience need for a substantial improvement of legislative regulation relationships associated with the activities of cooperatives specific to the given subjects object construction market and the adoption of a special law for recovery and further development of the housing cooperative as kvazisubjekt-profit business.

Key words: *housing cooperatives, kvazisubjekt economic activity, support for housing co-operatives.*

УДК 346.2:620.91

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

М. М. Кузьміна

Національний університет

«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Присвячено дослідженню проблеми напрямів правового регулювання у сфері альтернативної енергетики. Досліджено основні засоби правового регулювання на рівні ЄС та національному рівні деяких країн з метою сприйняття позитивного досвіду Україною.

Ключові слова: *альтернативна енергетика, відновлювальні джерела енергії, директиви ЄС у сфері альтернативної енергетики.*

Постановка проблеми. Паливно-енергетичний комплекс є фундаментом розвиненої економіки держави. Він являє собою міжгалузеву систему, яка забезпечує споживачів усіх категорій паливно-енергетичними ресурсами (паливом чи отриманими із нього іншими видами енергії). Безперерійне забезпечення народного господарства країни газом, нафтою, вуглем, електричною та тепловою енергією — одна з умов існування її економічної та політичної незалежності, національної безпеки. Енергетика визначає рівень роз-

витку економіки країни, статус держави на міжнародній арені, її привабливість як партнера. Однак розвинений енергетичний сектор економіки неминуче призводить до забруднення довкілля, тому розвиток альтернативної енергетики є пріоритетом для багатьох передових країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження у сфері альтернативної енергетики сьогодні зазвичай проводяться в економічному та технічному аспектах такими ученими, як Г. Гелетуха, Т. Железна, П. Капустенко, Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ та ін.

Формулювання цілей. Метою статті є вивчення досвіду правового регулювання виробництва енергії з відновлювальних джерел для поліпшення систематики та розвитку законодавства України у цій сфері.

Вклад основного матеріалу. Енергоспоживання ЄС має дві характерні особливості. По-перше, рівень загального споживання первинної енергії є майже незмінним протягом останніх двадцяти років — 1700...1800 млн т н.е./рік, і це за умови постійного розвитку економіки і приєднання нових країн до ЄС. Утримання енергоспоживання на постійному рівні досягається шляхом планомірного вживання заходів щодо підвищення енергоефективності та енергозбереження. По-друге, ЄС виробляє лише близько половини всієї необхідної кількості енергії, і, зважаючи на це, приділяє велику увагу розвитку відновлюваних джерел енергії [1, с. 35].

ЄС — це об'єднання суверенних держав, тому енергетична політика країн-учасниць проводиться на національному рівні, а роль ЄС полягає передусім у координації національної діяльності та пошуку можливостей для гармонізації розвитку країн-учасниць з метою посилення ефекту національної діяльності. В ЄС спостерігається системний підхід щодо розв'язання зазначеної проблеми. Так, визнано, що подальше економічне зростання передусім залежить від запровадження інновацій та конкурентної енергетичної політики. Самостійна програма «Розумну енергію Європі» реалізується у складі чинної Рамкової програми ЄС з конкурентоспроможності та інновацій на 2007–2013 роки.

На рівні ЄС прийняті такі документи: Директива 2003/30/ЄС від 8 травня 2003 р. з запровадження використання біопалива та інших поновлювальних видів палива для транспорту (Directive 2003/30/EC on the promotion of the use of biofuels or other renewable fuels for transport); Директива 2001/77/ЄС «Про створення сприятливих умов продажу електроенергії, виробленої з відновлюваних енергоджерел, на внутрішньому ринку електричної енергії» (Directive 2001/77/EC on the promotion of electricity produced from renewable energy sources in the internal electricity market); Директива 2009/28/ЄС (ВДЕ) та рішення Комісії 2009/548/WE щодо популяризації відновлювальних джерел енергії. У цих актах зазначено цілі ЄС до 2020 р.: 20 % зниження викидів парникових газів, 20 % поліпшення ефективності використання енергії, 20 % частка альтернативних

джерел енергії в енергетичному балансі ЄС. Зазначається також, що біопаливо, електроенергія, водень з альтернативних джерел повинні використовуватися не менше 10 % усіх видів транспорту. У «Дорожній Карті по відновлюваній енергетиці» за 2007 р. [2], розробленій Європейською Комісією, зазначено, що нові цілі мають бути досягнуті до 2020 р. за рахунок вітрових електростанцій (12 % від необхідного обсягу електроенергії). Виробництво електроенергії з біомаси (тверда біомаса, органічні відходи, біогаз) має потроїтися, сягаючи близько 300 ТВт-год/рік. Також очікується певний ріст виробництва електроенергії з енергії сонця та хвиль у зв'язку з потенційним здешевленням відповідних технологій. Загалом за рахунок відновлюваних джерел енергії в ЄС у 2020 р. має бути забезпечено 34 % загального споживання електроенергії. Виробництво енергії з поновлюваних джерел залежить від розвитку малих та середніх підприємств, тому держави-члени повинні проводити державну політику підтримання підприємств на регіональному рівні. Країни — учасниці ЄС мають забезпечити полегшення процедур сертифікації, ліцензування та ін., що можуть створювати бар'єри в розвитку ринку альтернативних джерел.

Реалізація зазначених положень можлива за умови розроблення відповідної політики на національному та регіональному рівнях в країнах — членах ЄС, а також визнання ролі альтернативної енергетики не тільки як енергетичного ресурсу, а й як внеску в економічний та соціальний розвиток. При цьому загальна та енергетична політика країни будується на пріоритеті відновлювальної енергетики із встановленням у національному енергетичному плані мети за рівнем використання джерел альтернативної енергії. Країни ЄС через кожні п'ять років приймають і публікують звіт, що встановлює національні індикативні цілі для майбутнього споживання електрики, виробленої з відновлювальних джерел енергії, виражені у відсоткових показниках від обсягу споживання електрики, на наступні 10 років. У звіті також окреслюються заходи, вжиті або заплановані на національному рівні, для досягнення цих національних індикативних цілей. Саме за такої умови можлива фінансова підтримка з боку неенергетичних програм ЄС, особливо структурних фондів, що виділяють кошти на розроблення проектів, навчання та інші види діяльності, спрямовані на зниження рівня безробіття та стимулювання економічної діяльності [3, с. 63].

Розглянемо особливості національного регулювання виробництва енергії з альтернативних джерел на прикладі деяких країн.

Данія. Є самодостатньою країною в енергетичній сфері. Її енергетична політика здійснюється в рамках енергетичної програми, що постійно оновлюється з огляду на вимоги часу. Так, метою першої програми (1976 р.) було запобігання енергетичній кризі. Друга програма особливу увагу приділяла розгляду соціально-економічних та екологічних проблем, зменшенню залежності від імпорту палива. Третя програма «Енергія 2000» передбачала намагання збільшити використання

екологічних видів палива. Четверта програма «Енергія 21» поставила за мету досягнення до 2005 р. частки поновлювальної енергії в країні до 12–14 % [4, с. 81]. Нині діє енергетична стратегія Данії до 2025 р. Цією програмою передбачаються скорочення енергоспоживання, у тому числі в транспортному секторі, та зниження його залежності від нафтових видів палива шляхом розробки ефективних технологій та альтернативного палива, збільшення частини використання альтернативних джерел енергії шляхом створення сприятливих умов для їх розробки та інтеграції в енергосистему країни (створення розвиненої, гнучкої інфраструктури електромереж для підключення до неї поновлювальних джерел енергії; надання пріоритетного значення державним науково-дослідним організаціям у сфері поновлювальних джерел енергії, збільшення можливостей для розміщення додаткових вітропарків, до 2020 р. половина енергії в країні має бути вітряною). До 2035 р. планується повний перехід на поновлювальні джерела енергії в електро- та теплопостачанні країни [5].

З 1997 р. у Данії введено податки для традиційного палива: на емісію CO₂ при використанні природного палива для отримання теплової енергії, «енергетичний» податок, податок на викиди діоксидів сірки при спалюванні мазуту та вугілля. Отже, енергія з поновлювальних джерел стала більш конкурентоспроможною з традиційними видами палива.

Поширеним засобом є надання субсидій виробникам енергії з відновлювальних джерел. В Данії величина субсидії на «зелену» електроенергію становить 20 євро/МВт·год. Для стимулювання впровадження сучасних котлів для паління біомаси, що пройшли відповідну сертифікацію, Датське енергетичне агентство надавало субсидію у розмірі 20 % від вартості котла. Система доплат (бонусів, субсидій) на електроенергію з ВДЕ діє також у Фінляндії, Чеській Республіці, Нідерландах, Іспанії та інших країнах.

З 2000 р. діє система «зелених» сертифікатів. «Зелений» сертифікат є документом, що підтверджує факт виробництва кожної МВт·год електроенергії з відновлюваних джерел. Країна встановлює обов'язкову квоту на обсяг «зеленої» електроенергії в загальному обсязі виробництва. Зелена енергія має пріоритет у доступі до мережі. Енергорозподільчі компанії зобов'язані прийняти її та оплатити, споживачі — купувати відповідно до встановлених квот [4, с. 81]. Якщо якийсь виробник (постачальник) електроенергії не може виконати цю квоту, він має придбати «зелені» сертифікати на ринку або сплатити штраф, сума якого зазвичай вище вартості «зелених» сертифікатів. Іноді зобов'язання за квотою «зеленої» електроенергії накладається не на виробника (постачальника), а на споживача електроенергії. В Данії сертифікати є цінними паперами, які можна продати чи придбати незалежно від продажу енергії. Система квот і «зелених» сертифікатів діє також у Швеції, Італії, Польщі, Румунії, Великій Британії, Бельгії.

За даними федерального міністерства навколишнього середовища, охорони природи та безпеки ядерних реакторів *Німеччини* (BMU), у 2010 р. частка поновлювальних джерел енергії становила 9,4 % у загальному споживанні енергії. Відповідно до Директиви 2009/28/ЕС щодо популяризації відновлювальних джерел енергії Німеччина має забезпечити 18 % частку поновлювальних джерел в енергоспоживанні країни до 2020 р. В 2010 р. прийнято Національний план розвитку відновлювальних джерел енергії (National Renewable Energy Action Plan — nREAP). До того ж, на державному рівні прийнято рішення закрити всі АЕС країни до 2022 р.

Протягом 1989–1995 рр. у країні діяла програма, спрямована на створення 250 МВт генеруючих потужностей вітрових електростанцій. Вона гарантувала фіксовані платежі за кожен кВт·год виробленої електроенергії. У 1991 р. прийнято закон, згідно з яким незалежні виробники «зеленої» електроенергії мають доступ до мереж, а оператори мереж зобов'язані компенсувати виробникам 90 % середнього тарифу для приватних споживачів. Після лібералізації ринку електроенергії у 1998 р. виникла потреба змінити систему платежів за «зелену» електроенергію. У 2000 р. прийнято Закон «Про відновлювальні джерела енергії», який увів диференційований «зелений» тариф на 20 років. Протягом наступного періоду деякі положення закону декілька разів змінювалися та доповнювалися. Сьогодні Закон «Про відновлювальні джерела енергії» встановлює: 1) пріоритет для виробників електроенергії на ринку електроенергії та забезпечує їм доступ до мережі; 2) фіксовані ціни на електроенергію, що надає гарантії приватним інвесторам та дозволяє відповідним електростанціям працювати беззбитково; 3) виробники «зеленої» електроенергії отримують суттєву компенсацію за поставлену електроенергію (компенсація сплачується двадцять років, однак її розмір зменшуватиметься кожні два роки).

Так, для електроенергії з біомаси базовий тариф становить приблизно 7,79...11,67 євроцентів/кВт·год залежно від потужності установки, а для електроенергії з біогазу, отриманого шляхом анаеробної ферментації біомаси, — 8,79...12,67 євро-центів/кВт·год. Існують надбавки до базового тарифу: за одночасне виробництво теплової та електричної енергії, застосування як біомаси енергетичних культур та використання інноваційних технологій при виробництві електроенергії з біомаси та ін. «Зелений» тариф у Німеччині не поширюється на сумісне спалювання біомаси з викопними паливами. Уведення «зеленого» тарифу в Німеччині сприяло зростанню частки ВДЕ у виробництві електроенергії з 5,8 % у 2005 р. до більш ніж 15 % у теперішній час [1, с. 38].

Діяльність у сфері «зелених» сертифікатів та «зелених» позначок контролюється *Green Strom Label e.V.*, — неурядовою організацією, що створена декількома некомерційними екологічними організаціями та організаціями у сфері захисту прав споживачів.

В *Австрії* діє закон про стимулювання виробництва енергії з поновлювальних джерел. Вирішення енергетичних питань передано у відання регіональних урядів. Уряд Верхньої Австрії здійснює інформаційну підтримку приватних користувачів («гаряча» телефонна мережа, публікації, компакт-диски, інтернет, проведення щорічних виставок «Energiesparmesse» з нагородженням переможців, безкоштовні консультації та енергоаудит для приватних користувачів, тренінг-програми для виробників обладнання та консультантів). На законодавчому рівні закріплено також пріоритет для використання біомаси в опаленні громадських споруд, спрощення адміністративних процедур. Створено Фондову біржу для торгівлі виробленими з біомаси паливами.

Суттєва підтримка надається науково-дослідницьким проектам у сфері поновлювальних джерел енергії. Кошти виділяються федеральними департаментами, регіональними урядами (у провінціях), Фондом підтримки наукових досліджень (FWF), Фондом підтримки наукових досліджень у промисловості (FFF), Фондом Австрійського національного банку, Фондом інноваційних технологій (ITF).

Особливим засобом стимулювання виробництва енергії з альтернативних джерел є також надання інвестиційних грантів, кредитів. У деяких країнах існують спеціальні фонди, які надають пільгові кредити на впровадження технологій, що потребують стимулювання, в тому числі технології виробництва електроенергії з ВДЕ. Наприклад, у Польщі Національний фонд захисту довкілля та водних ресурсів надає пільгові кредити на реалізацію проектів «зеленої» електроенергетики у разі використання в них енергії вітру, біогазу та гідроенергії. Розмір кредиту становить 1...12,5 млн євро, але не може перевищувати 75 % вартості проекту. Позичальник звільняється від виплати до 50 % обсягу кредиту. Пільгове кредитування «зелених» технологій в різних формах діє також у Данії, Словенії та Чеській Республіці [1, с. 40].

Слід відзначити, що в ЄС існують два типи стимулювання розвитку відновлювальної енергетики щодо визначення ціни на неї [6]: 1) системи з фіксованою ціною, у яких уряд встановлює ціни на електроенергію з поновлювальних джерел енергії, за цими цінами виробник продає електроенергію, а її кількість встановлюється ринком. Більшість країн ЄС встановлюють у спеціальних законах «зелений тариф», який являє собою спеціальний підвищений тариф на електроенергію, вироблену з ВДЕ, за яким виробник гарантовано може її продати. Зазвичай він встановлюється на довготривалий період (10...20 років) з поступовим зменшенням його величини і диференціюється для різних технологій і потужностей установок. Менш розвинені технології отримують більш високий тариф для швидшого досягнення ними комерційного рівня, а в межах однієї технології — чим менше потужність установки,

тим більший «зелений» тариф вона може отримати. Наразі «зелений» тариф діє у 21 країні ЄС — Австрії, Данії, Фінляндії, Німеччині, Іспанії та ін. [1, с. 38]; 2) системи квот на поновлювальну енергію, за яких уряд встановлює необхідну кількість енергії та надає ринку можливість визначати її ціну. У Франції та Латвії також діє система тендерів. Її сутність полягає у тому, що в країні оголошується тендер на будівництво об'єктів «зеленої» електроенергетики, і переможець тендеру одержує повне або часткове державне фінансування будівництва. Так, у секторі біоенергетики у Франції в 2005 р. державну підтримку отримали проекти будівництва установок загальною потужністю 232 МВт, у 2006 р. — 300 МВт, у 2009 р. — 250 МВт [1, с. 35].

Системи з фіксованою ціною та системи квотування є методами створення захищеного ринку, відмежування ринку поновлювальної енергетики від загального ринку, на якому альтернативна енергетика не змогла б конкурувати з традиційною.

Висновки. Щодо забезпечення розвитку виробництва енергії з альтернативних джерел в європейських країнах можна зробити такі основні висновки.

1. Забезпечення розвитку виробництва відновлювальної енергії здійснюється на рівні ЄС, національному рівні окремих країн та регіональному рівні. Національна політика підтримки розвитку альтернативної енергетики є невід'ємною складовою не тільки енергетичної політики, а й інноваційної політики держави та політики соціально-економічного розвитку. Відповідна політика супроводжується чітким програмним забезпеченням її реалізації. Лідерами у сфері виробництва енергії з альтернативних джерел є Німеччина, Австрія, Данія, Швеція. Найбільшого розвитку набули вітроенергетика, виробництво енергії з біомаси, сонячна енергетика.

2. Країни-лідери у сфері відновлювальної енергії, крім Національної програми, розробляють окремі нормативні акти, що регулюють відносини у сфері виробництва та реалізації енергії. Наприклад, закон, що діє в Німеччині, встановлює такі положення: 1) пріоритет для виробників електроенергії на ринку електроенергії, та забезпечення їм доступу до мережі; 2) ціни на електроенергію фіксовані, що надає гарантії приватним інвесторам та дозволяє відповідним електростанціям працювати беззбитково; 3) виробники «зеленої» електроенергії отримують суттєву компенсацію за поставлену електроенергію.

3. Особливою умовою реалізації проектів з альтернативної енергетики є зважена податкова політика, спрямована на підвищення конкурентоспроможності енергії, виробленої з альтернативних джерел: введення енергетичного податку для традиційних виробників енергії або податкове стимулювання виробників альтернативної енергії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гелетуха, Г. Г. Аналіз механізмів стимулювання розвитку «зеленої» електроенергетики у Європейському Союзі / Г. Г. Гелетуха, Т. А. Железна, О. І. Дроздова // Пром. Теплотехніка. — 2011. — Т. 33, № 5.
2. Renewable Energy Road Map. Renewable energies in the 21st century: building a more sustainable future. COM(2006) 848 final, Brussels, 10.01.2007.
3. Альтернативная энергетика и энергосбережение: современное состояние и перспективы : учеб. пособие / П. А. Капустенко, А. К. Кузин, Е. Л. Макаровский и др. — Х. : Вокруг цвета, 2004. — 312 с.
4. Гелетуха, Г. Г. Государственное регулирование развития биоэнергетики в странах Европы и США / Г. Г. Гелетуха, Т. А. Железная // Промышленная теплотехника. — 2002. — № 4. — С. 81–88.
5. Энергетическая стратегия Дании до 2025 года. Государственная информационная система в области энергосбережения и повышения энергоэффективности [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://gisee.ru/articles/foreign_politics/27628/
6. Шафер Оливер. Механизмы поддержки возобновляемой электроэнергетики/ Возобновляемая энергия. — 2005 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://solex-un.ru/sites/solex-un/files/energo_files/bulletin_aug_05.pdf

ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ

М. Н. Кузьмина

Исследованы проблемы направлений правового регулирования в сфере альтернативной энергетики. Проанализированы основные средства правового регулирования на уровне ЕС и национальном уровне некоторых стран с целью восприятия положительного опыта Украиной.

Ключевые слова: *альтернативная энергетика, воспроизводимые источники энергии, директивы ЕС в сфере альтернативной энергетики.*

EUROPEAN EXPERIENCE OF PROVIDING OF DEVELOPMENT OF ALTERNATIVE ENERGY

Kuzmina M. N.

The article is devoted to research of the problem areas of legal regulation in the sphere of renewable energy sources. The main means of legal regulation at the EU level and the national level some countries with a view to the perception of the positive experience for Ukraine.

Key words: *alternative energy, reproduced energy sources, directives of EC in the field of alternative energy.*